№ 107 ՇԱԲԱԹ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 19 **1892** ՇԱԲԱԹ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 19 № 107

ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 ռուբ.
Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

Եկատարինէ Եգորօվնա Եղիազարեան, Վասիլյ Սերգէեվիչ Եղիազարեան, Եկատերինէ Սերգէեվնա Ալիխանեան, Թեկղի Սերգէեվնա Տէր-Աստուրեան, և Մարիամ Սերգէեվնա Մարգարեան խնդրում են իրանց ազգականներին և ծանօթներին շնորհ բերել ԲԱՂԴԱՍԱՐ ՍԵՐԳԷԵՎԻՉ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆԻ մահվան տարեդարձի հոգեհանգստին, որ տեղի կունենայ սեպտեմբերի 20-ին, կիրակի օր, առաւօտեան 11 ժամին, ս. Կարապետ եկեղեցում։ 1—1

ԱԻԱԳ-ԲԱՀԱՆԱՅ ՅՈՎՍԷՓ ՕՐԲԵԼՈՒ մահվան տարեդարձի օրը, սեպտեմբերի 20-ին, կէսօրվայ ժամը 12-ին, Վանքի մայր-եկեղեցու բակում, նրա դերեզմանի վրա կը կատարվի հոգեհանգիստ։ Այդ մասին հանգուցեալի որդիք և աղջիկներ յայտնում են իրանց ազգականներին և ծանօթներին։ 1—1

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Անմխիթար երեւոյթ.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նկարիչ Այվազովսկու ճանապարհորդութիւնը. Մի վրացերէն երգ և բրօշիւր. Նամակ Շուշուց. Նամակ խմբագրին. Նամակ խմբագրին. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Խօլէրան արեւմտեան Եւրօպայում. Յոնախմբութիւնները Ռումինիայում. Րուդոլֆ ֆօն-Երինգ. Թիւրքաց սուլթանը.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲՕՐՍԱ.—ՏԵՂԵԿԱՑՈՅՑ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Էջմիածնի կաթողիկոսական աթոռը և հայ կաթողիկոսները.

ԱՆՄԽԻԹԱՐ ԵՐԵՒՈՅԹ

—

Տարիների ընթացքում հայոց մամուլը բողոքում էր այն անիրաւութեան դէմ, որ ուսանողների հաշւով ռուսաց համալսարաններում ուսում աւարտած չքաւոր հայ երիտասարդները, երբ վերադարնում են հայրենիք և որ և է պաշտօն են ստանում, —մոռանում են իրանց պարտքը և գոնէ քիչ քիչ չեն վերադարձնում ուսանողական շրջանին այն փողերը, որ տարիների ընթացքում ստանում էին, որպէս օժանդակութիւն ուսանողական շրջանից.... Այդպիսով իրանք օգտված լինելով ընկեր-ուսանողների նիւթական միջոցներից, ուսում աւարտելուց և հայրենիքում չաղ պաշտօն ձեռք բերելուց յետոյ՝ խպառ մոռանում են իրանց կարօտ ընկերներին և երբէք չեն վերադարձնում այն փողը, որ իրանք ստացել են, որպէս զի իրանցից յետոյ ուրիշներն էլ կարողանային իրանց բարձրագոյն ուսումը շարունակել։

Մինչև այժմ մենք կարծում էինք, որ այդ դատապարտելի եսականութիւնը յատուկ է միմիայն հայերին։ Այժմ տեղական ռուս մամուլի էջերում Ռուսաստանի վրաց ուսանողների և մի վրացի գործիչ-բանաստեղծի մէջ ծագած բանակռւից երևաց, որ նոյն դատապարտելի եսականութիւնը յատուկ է և վրացի [illegible]....

Մի խումբ վրացի ուսանողներ դիմում են տպագրական խօսքի միջոցով մի վրացի գործիչ—բանաստեղծին, յիշեցնելով նրան թէ ինքն պարտ է ուսանողական դրամարկղին այն փողերը, որ ինքն ուսանող ժամանակ ստանում էր իր ընկերների շրջանից, որպէս օժանդակութիւն իր ուսման ընթացքը շարունակելու համար.... Սակայն ի՞նչ է պատասխանում գործիչը. Նա պատասխանում է, որ աւելորդ է համարում փողեր վերադարձնելը, քանի որ աւելորդ է համարում, որ վրաց երիտասարդութիւնը բարձրագոյն, համալսարանական ուսում ստանայ.... Թող մեան իրանց երկրում և հողը մշակեն, աւելացնում է իր պարտքը չը վերադարձնող, բայց ուրիշների գլխին քարոզ կարդացող վրացի ինտելլիգենտ գործիչը....

Սակայն հարցը դրա մէջ չէ թէ օգտաւէտ է կամ վնասակար է մեր երկրի վրաց կամ հայոց երիտասարդութեան համար համալսարանական ուսումը, այլ հարցը նրա մէջն է, որ դուք փող վերցրիք ձեր ընկերներից և չեք վերադարձնում նոյն փողը ընկերական շրջանին, որպէս զի ձեզանից յետոյ մի այլ ոք ձեր ազգայիններից նմանապէս կարողանայ բարձրագոյն ուսումն աւարտել։

Եթէ դուք այնքան բնաւորութեան զօրութիւն ունեցաք, որ համալսարանական ուսումը ստանալուց յետոյ՝ արօրը ձեռքին այժմ հող էք վարում,—ի՞նչի էք կարծում, որ մի ուրիշը նոյնը չի կարողանայ անել։

Ասեցէք խնդրեմ, ի՞նչ վնաս եթէ մարդը բարձրագոյն ուսում ստանալուց յետոյ, կըրկին կը վերադառնայ իր գիւղը և կրկին գիւղացի կը դառնայ, ինտելլիգենտ գիւղացի կը դառնայ....

Ոչ թէ այն պէտք է քարոզել, որ մեր հայ և վրացի ինտելլիգենցիան խուսափէ բարձրագոյն ուսումից (այն էլ այդ տեսակ քարոզութիւնները միմիայն պարտուց ծածուկ ստացած փողը չը վերադարձնելու համար), այլ պէտք է ամեն միջոցով նպաստել, որ մեր գիւղական, գաւառական և քաղաքային երիտասարդութիւնը համալսարանական կամ առհասարակ բարձրագոյն ուսում ստանայ, միայն թէ այդ բարձրագոյն ուսումը ստանալուց յետոյ՝ վերադառնայ իր շրջանը, իր քաղաքը, իր գիւղը, իր գաւառը, որպէս զի ունենանք ինտելլիգենտ վաճառականներ, ինտելլիգենտ արհեստաւորներ, ինտելլիգենտ գիւղացիք....

Ուրանալ բարձրագոյն ուսման օգուտը,—քաջութիւն չէ, այլ քաջութիւն է, բարձրագոյն ուսումը ստանալուց յետոյ՝ նորից ձեռք առնել արօրը և իր պապերի ու հայրերի պէս նորից մշակել գետինը։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՐԻՉ ԱՅՎԱԶՕՎՍԿՈՒ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

—

Յայտնի նկարիչ Յովհաննէս Այվազովսկի գալ տարվայ Չիկագօի ցուցահանդէսին ներկայ գտնվելու նպատակով՝ օրերումս Օդէսայի վրայով ուղեւորվեց արտասահման։

«Русскій Вѣстникъ» լրագրի սեպտեմբերի 11-ի համարում տպված է մի յօդուած, որը գլխաւորապէս վերաբերվելով Այվազօվսկու ճանապարհորդութեան ծրագրին, աւելորդ չի լինի թարգմանաբար-քաղուածօրէն մէջ բերել նրա ուշադրութեան արժանի կէտերը։

Յօդուածագիրը՝ մի ուրիշ երիտասարդ նկարչի հետ Այվազօվսկուն տուած իր այցելութիւնը նկարագրում է այսպէս.

Երբ մենք ներս մտանք «Պետերբուրգ» հիւրանոցը, նկարիչը մի տխկոտ և իր բարեկամ Վասսալի հետ պատշգամբում նստած, ցոյց էր տալիս այդ ժամանակ ծովի վրա ման եկող ագատարար առագաստաւոր նաւակները, որոնք թեթև օրօրվում և սլանում էին։

[illegible] չուտով վեր կացաւ տեղից և սիրալիր կերպով ընդունելով՝ ասեց. «Մեծապէս շնորհակալ եմ ձեր ուշադրութիւնից. կաշխատեմ պատմել ձեռնարկած ճանապարհորդութեանս ծրագրի մասին։»

Ի դէպ է ասել, որ չը նայած Այվազօվսկու 75 տարեկան զառամեալ հասակին, այնու ամենայնիւ նա ունի աշխոյժ արտայայտութիւն, խօսում է բարձրաձայն, ուրախ է և երբեմնակի սրախօսում էլ է։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԱԹՈՌԸ ԵՒ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐԸ

—

Եւրօպան, ինչպէս պէտք էր սպասել, զօրեղ տպաւորութիւն գործեց «Հայրիկի» վրա։

Իր երկասիրութիւնների մէջ նա ասում է, որ եւրօպական պետութիւնների ձեռք ձգած առաջադիմութիւնը հանդիսանում է իբրև ցանկալի և բարերար հետևանք քրիստոնէական պրինցիպի ազատութեան, որ մտցնում է կեանքի մէջ հաշտութիւն, խաղաղութիւն և բարեկեցութիւն։

Լինելով բացարձակապէս գործի տէր մարդ, քաջ հովիւ, միշտ գտնվելով «իրական ծառայութեան» մէջ ի բարօրութիւն հօտի, ինչպէս մենք տեսնում ենք նրան, օրինակ, 1879 թ., Վանի վիլայէթում եղած սարսափելի սովի ժամանակ, երբ նրա եռանդի և հզօր ժողովրդականութեան շնորհով, բոլոր հայերը արձագանք տուին նրա ձայնին յօգուտ սովեալների,—Մկրտիչ Խրիմեան կարող է համարվել մի և նոյն ժամանակ իբրև իր ազգի լաւագոյն աստուածաբան գրողներից մինը։ Նա գրել է շատ գիտնական երկասիրութիւններ, որոնցից մի քանիսը մեծ ժողովրդականութիւն են ստացած հայերի մէջ։ Բայցի գրանից, նա յօրինել է բազմաթիւ բրօշիւրներ ժողովրդական ընթերցանութեան համար՝ կրօնա-բարոյական բովանդակութեամբ։ Գրանցից, առանձին աջողութիւն են գտել, իրանց շարադրութեան պարզութեան, կենդանութեան և զօրութեան համար՝ «Դրախտի ընտանիք» և «Սիրաք ու Սամուէլ» գրքերը, որոնց մէջ շօշափված են հասարակական, ընտանեկան և դաստիարակչական հարցեր։ Այդ գրուածները երկրորդ հրատարակութեամբ դուրս են եկել, մի բան, որ շատ հազուագիւտ է լինում հայ գրքերի վերաբերմամբ։ Ներկայումս Թիֆլիսում պատրաստում են հրատարակելու նրա բազմաթիւ գիտնական գրականական շարադրութիւնների լիակատար ժողովածուն։ Առաջուց կարելի է գուշակել, որ այդ հրատարակութիւնը անկասկած մեծ աջողութիւն կունենայ։

Պատկառելի արքեպիսկոպոսի կրօնական ներողամտութիւնը և փիլիսոփայական հայեցուածքների լայնութիւնը նրան հռչակել են իբրև ազատամիտ։ Իրօք, նա կարող է այդպէս համարվել նրանց աչքում, որոնք ջատակով են մոլեռանդ կրօնական խտրութեան, որովհետև Խրիմեանի համար գոյութիւն չունի ոչ մի զանազանութիւն լուսաւորչական, կաթօլիկ և բողոքական հայերի մէջ։ Հանդիսանալով քարոզիչ քրիստոնէական սկզբունքների՝ այդ բառի ամենաընդարձակ, վերացական և մարդասէր նշանակութեամբ, արքեպիսկոպոս Մկրտիչը պահանջում է հայից ամենից առաջ՝ որ նա ճշմարիտ քրիստոնեայ լինի։

Այդպէս է, ընդհանուր գծերով, Մկրտիչ Խրիմեանի համակրելի անձնաւորութիւնը, այդ նշանաւոր և լաւագոյն ներկայացուցչի հայ ազգայնութեան այժմեան ժամանակում։

Դժուարին րօպէներում հայերը միշտ յառում են իրանց նայուածքը իրանց սիրելի «Հայրիկի» վրա, որի խօսքերը միշտ անդառնալի և վճռական նշանակութիւն ունեն։ Նա երբէք չէ ճանաչել և չէ ճանաչում որ և է կուսակցութիւն, որոնց թիւը հայերի մէջ անհամար է, և դրա համար, չը կայ մի հայ (մինչև անգամ ամենածայրահեղ և անհաշտ սէկտարատների մէջ), որ չը խոնարհէր այդ ամենքից միաձայն՝ իբրև հայերի հոգևոր պարագլուխ ճանաչված անձի բարոյական հեղինակութեան առաջ։

Նրա բարութիւնը, առատաձեռն բարեգործութիւնը և անկեղծ ցանկութիւնը օգնել մերձաւորին՝ յայտնի են ամենքին և իւրաքանչիւրին և գրաւում են դէպ իրան իր անթիւ պաշտողների սրտերը։ Նրա մասին, իբրև ժողովրդական անձնաւորութեան, հայերի մէջ յօրինվել են շատ պատումներ, որոնց մէջ գլխաւորապէս, նրա զարմանալի բարութիւնը և սրտաձմլիկ պարզասիրութիւնն են երևան հանում։ Այսպէս, օրինակ, նրա մասին հետևեալն են պատմում։

Մի անգամ «Հայրիկը», որ միշտ իր ունեցած փողերը բաշխում է կարօտեալներին, հագնվում է վերին աստիճանի պարզ, համարեա աղքատ կերպով, Մուշի թեմում արած ճանապարհորդութեան ժամանակ, ստանում է մի չքեղ թաւշի փարաջայ ընծայ՝ մի մեծ գիւղի հարուստ եկեղեցու ծխականների կողմից։ Նա բարեսրտութեամբ ընդունում է այդ ընծան, շնորհակալութիւն է անում և խոստանում է հագնել ի յիշատակ ընծայողների։ Բայց այդ խոստումը իրականանալու վիճակն չունեցաւ։ Մի քանի ժամից յետոյ արքեպիսկոպոսը գտնվում էր մի ուրիշ գիւղում, որի եկեղեցին խղճուկ էր, ծխականները աղքատ և քահանան աղքատ կերպով հագնված։ Հայրիկը կարեկցվեց այդ տեսնելով՝ և իսկոյն տուաւ քահանային իր նոր ընծայ ստացած թաւշէ փարաջան։

Այդ տեսակ պատումները վերջ չունեն։

Ինչ վերաբերում է Մկրտիչ Խրիմեանի դէպի Ռուսաստանը ունեցած յարաբերութեան, պէտք է ասել, որ այդ յարաբերութիւնն ամենալաւն է և նրան կարելի է, իրաւամբ, համարել ամենաանկեղծ և համոզված ռուսասէր (ռուսոֆիլ)։ Ինչպէս արդէն ասվեց, նա նայում է Ռուսաստանի վրա, իբրև միակ, ամենահաւատարիմ և ամենազօրեղ պաշտպանի արևելեան քրիստոնեաների, և այդ դարձնում է նրան Ռուսաստանի ջերմ կուսակիցը։

Ի լրումն արքեպիսկոպոս Խրիմեանի կենդանագրի, պէտք է ասենք, որ չը նայելով իր խորին սիրոյն առ Հայաստանը, նա միշտ խստութեամբ պարսաւել է և պարսաւում է հայերի այն կուսակցութեան անտեղի քաղաքական ձգտումները, որն երազում է հայկական թագաւորութեան անիրականալի վերականգնման մասին։ Իբրև մեծ խելքի և նուրբ գործնական դատողութեան տէր մարդ, Խրիմեան չէ հաւանում սէպարատիստական ձգտումները, որոնք երբէք նրա մէջ կողմնակից գտնել չեն կարող։ Կարելի է կարծել, որ յանձին Մկրտիչ Խրիմեանի մեր կառավարութիւնը կը գտնէ մի մարդ, որի նմանը երբէք դեռ չէ տեսել կաթողիկոսական գահի վրա,—խելօք և հզօր կամքով մի հովուապետ, համակրող Ռուսաստանի և միանգամայն արժանի կերպով վայելող բազմամիլիօն հայ ցեղի մէջ ունեցած ահագին ժողովրդականութիւնը և բարոյական հեղինակութիւնը, որոնք կը տան նրան լիակատար հնարաւորութիւն՝ կառավարել հայկական եկեղեցին Ռուսաստանում՝ համաձայն պետական իշխանութեան նպատակներին և քրիստոնէական աշխարհահայեցողութեան մարդասէր սկզբունքներին, որոնք այնքան թանգ են նրա սրտին։

Թարգմ. Հ. Առաքելեան

Այցելութեան ժամանակ նա ասեց. «Ուղևորութեանս գլխաւոր նպատակն է նորից տեսնել ովկիանոսը և վերանորոգել 40-ական թւականներին կատարած ճանապարհորդութեան ժամանակ ստացած տպաւորութիւնները: Սիրում եմ այն տպաւորութիւնները, ջրերի այն անսահման գեղեցկութիւններով լի տեսարանը: Նայում ես յաճախակի փոփոխվող այն տեսարաններին և հոգիդ խաղաղվելով՝ ցանկութիւն է ծընվում մէջդ՝ բոլորը, բոլորը ընդունել և պատկերացնել կտաւի վրա...

Ապա շարունակեց. «Նիւ-Եօրկում կը լինեմ, այնտեղից կուղևորվեմ Վաշինգտոն, ուր ձմեռը անցկացնելով՝ կարելոյն չափ աշխատելու եմ նկարել ճանապարհին բոլոր տեսածներս: Պետերբուրգի գեղարուեստական ճեմարանի միջոցով ուղարկել եմ Չիկագօ՝ ի ցոյց դնելու մօտ 15 պատկերներ. որոնցից երեքը գրեթէ 15 տարի առաջ եմ նկարել, որոնք պատկերացնում են Կոլումբոսի Ամերիկա գտնելու շրջանից դէպքեր. մնացածները վերջին ժամանակվայ գործ են և մեծ մասամբ Իտալիայի, Ղրիմի և այլ տեսարաններ են: Ի միջի այլոց երկու պատկերը ներկայացնում են ռուս ժողովրդի շնորհակալութիւնը այն առատ նուիրաբերութեան համար, որ ցոյց տուին Հիւսիսային-Միացեալ Նահանգները: Մէկը պատկերացնում է ցորեն բերող «Միսսուրի» շոգենաւի գալուստը. ծովափում ներկայ գտնվող խուռն բազմութիւնը գոհունակ դէմքերով ողջունում է ամերիկացիներին: Միւս պատկերով կամեցել եմ արտայայտել ռուս ժողովրդի այն ուրախութիւնն ու համակրանքը դէպի ամերիկացիները, որոնք սովի ճգնաժամում մեզ օգնութեան հասան. այս նպատակով պատկերացրել եմ սովից տանջվող մի ռուս աղքատիկ գիւղ: Տօն օր է: Ժողովուրդը խումբ խումբ թափված է փողոց. սրա միջով անցնում է երեքձիեան կառքը, որտեղ կարմիր գօտիով մի ռուս կառիճ է նստած, նա գլխարկը վար է առել և Հիւսիսային Միացեալ-Նահանգների դրօշակը բռնել է բարձր ու բարձր. այս երկու պատկերներն էլ դրվելու են Չիկագօի ցուցահանդէսում: Մինչև ցուցահանդէսի բացվելը այցելելու եմ Նիագարան. գիտէք, այդ նշանաւոր ջրվէժը լի է բնութեան հրաշալիքներով: Այնտեղ պէտք է ձըգտեմ նկարել զանազան էտիւդներ, կազմել ուրուագծեր և այլն: Ցուցահանդէսի բացումից ...ան օր անցած կը վերադառնամ հայրենիք, ի հարկէ, եթէ կենդանի մնամ», ժպտալով աւելացրեց Այվազովսկին:

Ապա խօսք բացվելով Օդեսսայի մասին՝ Այվազովսկին ասում է, թէ այս քաղաքը ինչպէս մի գեղեցկուհի, հետզհետէ պճնւում ու զարդարվում է և թէ շուտով գուցէ կարողանայ համեմատվել եւրոպական ամենալաւ քաղաքների հետ:

Մի քանի մանաւոր խօսակցութիւններից յետոյ այցելուները բարի ճանապարհ մաղթելով՝ դուրս եկան:

Օդեսսա. Տ. Ռ.

ՄԻ ՎՐԱՑԵՐԷՆ ԵՐԳ ԵՒ ԲՐՕՇԻՒՐ

Թիֆլիսի ռամիկ մասը այս րոպէիս ունի երկու մոդային երգ: Ու փողոցը որ անցնէք—կը լսէք կամ հայերէն «Երբ ալեկոծ ծովի վրա» կամ վրացերէն «Մօդի չվիլօ չեմթանա» (Արի, որդի, մօտս) երգերը: Այդպիսի մոդային երգեր Թիֆլիսում լինում են ամեն տարի և մեծ մասամբ վրացերէն լեզուով, թէպէտ և շատ անգամ դրանց հեղինակները լինում են հայեր և մինչև անգամ ոչ հայերէն իմացող հայեր: Այդ մոդային երգերի բնաւորութիւնը մենք որոշել էինք, որանից մօտ երկու տարի առաջ, «Մուրճ» ամսագրում, այսպէս.

«Վրացիք ունեն, եթէ կարելի է այսպէս ասել, նաև մի երկրորդական գրականութիւն, գործ՝ ոչ այն երկրորդական, այլ մինչև իսկ տասներորդական հեղինակների: Դրան ես անուանում եմ փ ո ղ ո ց ա յ ի ն գրականութիւն: Դա ամփոփված է մանր մունր, 2—5 կոպէկանոց բրօշիւրների մէջ և ներկայացնում է (գլխաւորապէս ոտանաւորների միջոցով) օրվայ չարիքը՝ մի վերին աստիճանի ռամկական ու ռամկութեանը սատարկ դուր եկող եղանակով: Թիֆլիսում, ռամկական գրողները այդ հայրենիքում, ոչ մի հետաքրքիր խողովակ ...ին չի լոյս տայ այդ էժանագին հեղինակների ...ր հայեցողութիւնից, նա իսկոյն կը արձանագրվի, տասնեակ հազարներով կը վաճառվի ու փողոց փողոց անցնելով՝ գիւղ գիւղ ձայնով կերգվի»:

Այդ խօսքերին այժմ կարելի է աւելացնել, որ այդ փողոցային երգերի մէջ պատահում են երբեմն նաև բոլորովին լուրջ և օրվայ չարիքից, գոնէ ըստ երևոյթին, միանգամայն անկախ նիւթեր: Ահա այդպիսի երգերիցն է վերոյիշեալ «Մօդի չվիլօ»-ն, որ թէ իր սրտառուչ բառերով և թէ գեղեցիկ եղանակով սաստիկ սիրելի է դարձել թիֆլիսցիներին:

Ահաւասիկ դրա մի քանի կտորների թարգմանութիւնը.

«Արի, որդի, մօտս. ինչու համար զանակ ցցեցիր սիրտս. Վրաստանի որդի ես, որդի, ճանաչիր հայրենիքդ:

«Ա՛յստեղ չինիր տունդ, մայրենի լեզուդ ծաղկեցրու. և մի մոռանա, որդի, հայրերիդ ու պապերիդ արած լաւութիւնը:

«Նրանք զոհեցին իրանք իրանց, շատ սև օրեր տեսան. նրանք քեզ համար կոտորվեցան, որդի, համբուրիր նրանց գերեզմանները:

«Լուսաւորված աշխարհներում, որդի, մարդու անուն կունենաս:

«Հ ա զ ի ր ի տանջանքին վերջ տուր, հօրդ ու եղբօրդ ծառայիր, և երբ այս բոլորը կկատարես, որդի, արի և ինձ գերեզմանիս մէջ մխիթարիր»:

Երևակայեցէք, ընթերցող, որ վրացիների համար այդ հայրենասիրական երգ յօրինող Հազիրը մի հայ աշուղ է և այն էլ բնիկ Շուլաւերցի: Այդ կոսմոպոլիտ ժողովրդական երգիչը այն աստիճան հմուտ է նաև իր մայրենի լեզուին, որ մօտ օրերս պէտք է հանէ մամուլի տակից իր՝ հայերէն լեզուով գրված՝ ոտանաւորների մի ընդարձակ ժողովածուն:

Հազիրի այն վրացերէն նոր բրօշիւրը որից հանեցի «Մօդի չվիլօն», թոյլ է տալիս մեզ, անելու նրան մի շատ խիստ նկատողութիւն: Կցելով այդ ոտանաւորին նաև ուրիշ եօթը հատ, պարոն բանաստեղծը լոյս է ընծայել այդ փոքրիկ ժողովածուն այսպիսի վերնագրով. «Հազիրի նոր ոտանաւորներն ու երգերը»: Բայց կարդալով ծայրէ ի ծայր այդ բրօշիւրը, ապշելով տեսնում ենք, որ մեր շուլաւերցի պօետը թոյլ է տվել իրան բառ առ բառ թարգմանելու աշուղ Ջիվանու «Մարտ ամիս», «Այծեամ» և հանգուցեալ Ք. Թադէոսեանի «Երբ ալեկոծ ծովի վրա» ոտանաւորները և իբրև իր սեփականը ցոյց տալու...

Արդարութիւնը պահանջում է աւելացնել այստեղ և այն, որ հանգուցեալ Թադէոսեանն էլ իր կարգին՝ փոխ էր առել այդ ոտանաւորը բառ առ բառ մի ռուս հեղինակից և իր սեփականը հրատարակել...

Բայց և այնպէս, պ. Հազիրի միւս ոտանաւորների մէջն էլ, եթէ գոնէ նրանք իր սեփականն են, արտացոլում է ժողովրդական աշուղի անարւեստ, բայց ազդու քնքարը:

Տ. Փիրումեանց

ՆԱՄԱԿ ՇՈՒՇՈՒՑ

Սեպտեմբերի 13-ին

«Մշակի» ընթերցողներին յայտնի է, որ մի տէրացու՝ Յարութիւն Վարդապետեան անունով քահանայ ձեռնադրվեց Շուշու Ղազանչեցոց եկեղեցու համար: Որովհետև ժողովուրդը ամենևին չէ կամենում այդ տէրացուին քահանայ տեսնել մեր քաղաքում, ուստի վերև յիշված եկեղեցու բանիմաց ծխականները մի բողոք ուղարկեցին ս. Սինօդին, խնդրելով հեռացնել Ղազանչեցոց եկեղեցուց այդ տէրացուին, եթէ չեն կամենում, որ ժողովուրդը խապառ սառչի եկեղեցուց: Մի քանի ժամանակ առաջ էլ մի խնդիր ուղարկվեց դարձեալ ս. Սինօդին՝ Ղազանչեցոց եկեղեցու համար քահանայ ձեռնադրելու թոյլտւութիւն տալ ուսուցիչ պ. Գաբրիէլ Ղուլիքեօխայեանցին և Ղրիմի Մելիտօպօլ քաղաքում քահանայագործող Սրապիոն քահանայ Սամուէլեանցին (Ղարաբաղի թեմական դպրոցի նախկին տեսուչ) փոխադրել Շուշի:

Սեպտեմբերի մէկին, երեկոյեան 8 ժամին, Շուշուց 17 վերստ հեռաւորութեան վրա կողոպտվել է մի զինուորական քննիչ: Եօթ թուրքերից բաղկացած աւազակային խումբը պատելով քննիչին, կողոպտում են բառի բուն նշանակութեամբ, մօտը ոչինչ չը թողնելով. մինչև անգամ հագուստն էլ հանել են, թողնելով նրան համարեա թէ մերկ: Միւս օրը ոստիկանութիւնը Շուշու գաւառապետի հետ դուրս եկաւ գաւառը՝ աւազակների հետքը գտնելու: Մինչև անգամ Ջանգեզուր էլ են գնացել: Ինչպէս ասում են, այժմս աւազակներից մէկը բռնված է, մէկը սպանված ընդդիմադրութեան ժամանակ, իսկ մնացածները դեռ չեն բռնված:

Այստեղի խանութներից շատերը կիրակի և տօն օրերին ամենևին չեն փակվում: Դարձնում ենք թեմիս սրբազան առաջնորդի ուշադրութիւնը այդ անպատշաճ երևոյթի վրա:

***

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, սեպտեմբերի 15-ին

Պատիւ ունեմ յայտարարել ի գիտութիւն յարգելի հայ հասարակութեան, որ Րաֆֆիի անտիպ աշխատութիւնների տպագրութիւնը յետաձգվեց մինչև օրս, ժողովրդին հանդիպած զանազան աղէտալի դէպքերի առիթով. իսկ այժմ սկսվելու է, և շուտով լոյս կը տեսնեն երկու մեծադիր հեղինակութիւնները, ա) «Ջ ա հ ր ա ւ մ ա ր» վէպը, բաղկացած կը լինի մօտաւորապէս 450 երեսից, և բ) «Վ է պ ի կ ն ե ր ի ո ւ պ ա տ կ ե ր ն ե ր ի» II հատորը, որն իր մէջ կը՛ պարունակէ 450 մեծադիր երեսներ:

Վերոյիշեալ հեղինակութեանց իւրաքանչիւրի գինն է երկու րուբլի յիսուն կոպէկ (2 ր. 50 կ.): Կանխիկ վճարողներին երկու հատորի մէջ 1 րուբլի զիջում կը լինի և ճանապարհածախսը մեզ վրա: Այն բաժանորդները, որոնք «Վէպիկների ու պատկերների» I հատորի հրատարակութեան ժամանակ կանխիկ վճարել են երեք րուբլի, «Վէպիկների ու պատկերների» II հատորը լոյս տեսածին պէս ևս կը ստանան մի օրինակ:

Խնդրում եմ այն յարգելի պարոններին, որոնց մօտ գտնվում է իմ հանգուցեալ ամուսնուս հեղինակութիւնների տպագրված օրինակների վաճառումից գոյացած դրամը, որ բարեհաճեն շուտափոյթ ուղարկել ինձ՝ և նրա հետ անվաճառ մնացած գրքերի քանակութեան ցանկը: Այն պարոնները, որոնք որ և իցէ յանձնարարութիւն ունեն Րաֆֆիի աշխատութեանց վերաբերեալ, խնդրեմ չը ձանձրացնեն խմբագրութիւններին իրանց դիմումներով, այլ ուղղակի դիմեն ինձ:

Այրի Աննա Մելիք-Յակոբեան (Րաֆֆի)

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Երևան, 14 սեպտեմբերի

Խնդրում եմ ձեր լրագրի միջոցով ծանուցանել ի գիտութիւն Դիլիջանի ամարանոցաւոր հայ հասարակութեան, որ յօգուտ Երևանի խօլերայով հիւանդների՝ Դիլիջանում իմ ձեռքով հաւաքած յիսուն և մէկ րուբլի (51 ր.) գումարը, Բարեգործական ընկերութեան Երևանի վարչութեան որոշմամբ, գործադրված է արդէն իր ժամանակին Երևանի գաւառի Ղրղըուլախի վարակված գիւղերին բաժանելու համար՝ գնած դէզինֆէկցիական նիւթերի և դեղերի վրա:

Նախ. վարչ. Գ. Ղարաջեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Որովհետև խօլերան մեր երկրի բոլոր նահանգներում գրեթէ կատարելապէս դադարել է, ուստի այսօրվանից մենք փակում ենք «Մշակի» այն բաժինը, որին էպիդէմիայի ժամանակ տեղ էինք տուել մեր լրագրի էջերի մէջ «Պաշտօնական տեղեկութիւններ խօլերայի մասին» վերնագրով:

—

«Արարատի» վերջին համարում մի քանի հետաքրքիր սինօդական վճիռներ կային, սակայն «Արձագանք» շաբաթաթերթը այդ բոլոր վճիռներից վերցնում է ամենաաննշանը, անհետաքրքիրը, արտատպում է նրան: Ահա լուրը, ինչպէս նրան տպել է «Արձագանք» շաբաթաթերթը. «Սինօդը մերժեց Թիֆլիսի կոնսիստորիայի միջնորդութիւնը Ե գ ե կ ե ա ն ց ի ն հոգեւորականութեան մէջ ընդունելու մասին Ծղնէթի եկեղեցին սպասաւորելու համար, և Ա ռ ա ք ե լ ե ա ն ց ի ն սարկաւագ ձեռնադրելու մասին Սըղնախի եկեղեցու համար, որովհետև այդ անձինքն իրանց ո ւ ս ո ւ մ ն ը ն թ ա ց ք ը ո ր և է դպրոցում չ ե ն ա ւ ա ր տ ե լ:» «Արձագանքը» հաւանել է Ե գ ե կ ե ա ն ց և Ա ռ ա ք ե լ ե ա ն ց ազգանունները, և թոյլ է տուել իրան դիտմամբ բաց թողնել խակականից Խ ա չ ա տ ո ւ ր Եգեկեանցի և Յ ո վ ս է փ Առաքելեանցի անունները:

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ հաղորդում են հետեւեալ հետաքրքիր վիճակագրական տեղեկութիւնները այդ քաղաքում խօլերայի ժամանակ հիմնված երկու թէյարանների գործունէութեան մասին. «Մի ամսում, այսինքն 31 օրում, ջուր է եփվել 47 տակառ և 960 կուժ, որից 47 տակառ փողով է բերել տուած, իսկ 960 կուժ ծառաներն են բերել: Ընդամենը այդ ժամանակամիջոցում խմվել է 87,400 բաժակ թէյ, որից միջին թւով օրական օգտվել են 1000 հոգի, ուրեմն մի ամսվայ ընթացքում թէյ խմել են թէ թէյարանը և թէ այն չքաւոր տներում, որոնց թէյ տրվել է՝ աւելի քան 30,000 հոգի:»

—

Սեպտեմբերի 18-ից, մինչև նոր կարգադրութիւն ԹԻՖԼԻՍԻ քաղաքային վարչութիւնը հրատարակել է հետեւեալ տակսա մսի վրա. տաւարի միսը առաջին տեսակի, առանց ղօվէսկայի, ֆունտն արժէ 6 կոպէկ, ոսկի՝ 12 կոպէկ, ոչխարի միսը, առանց ղօվէսկայի՝ 7 կոպէկ:

—

«Кавказъ» լրագրին Գանձակից գրում են սեպտեմբերի 12-ից, որ վերջին ժամանակները խօլերան կատարելապէս դադարել էր, ամառանոցներից ամբողջ հասարակութիւնը վերադարձել էր, քաղաքն ընդունել էր իր առաջվայ խաղաղ տեսքը, բայց յանկարծ խօլերան նորից երևաց քաղաքի արուարձաններում: «Չորս օրվայ ընթացքում, ասում է թղթակիցը, մեռան 6 մարդ, սակայն իրապէս պէտք է եռապատկել այդ թիւը, քանի որ մեռնողները մահմեդականներն են, իսկ մահմեդականները մեծ մասամբ ծածկում են խօլերայից իրանց մեռածների թիւը: Մահմեդականները չեն ընդունում բժշկականութեան կարեւորութիւնը, համարում են խօլերան Աստուծոյ ուղարկած մի պատիժ և ջանում են այդ պատճառով թաղել մեռելներին բոլոր ծէսերով. մեծ մասամբ նրանք թաղում են այգիներում, մինչև որ գայ յարմար ժամանակ՝ դիակները գերեզմանոց տեղափոխելու: Այդպէս էին անում նրանք այս ամառը, այդպէս են անում նրանք և այժմ:»

—

Մեր ստացած բազմաթիւ նամակներից երևում ... թէ հայ-լուսաւորչական և թէ ռուսադաւան հոգևորականները վերջին օրերս հոգեհանգիստներ են կատարում խօլերայից վախճանվածների յիշատակին:

—

ՂՈՒԲԱՅԻՑ մեզ գրում են. «Ղուբա գաւառի Թէնգինեան քարանձաւում, Կլիտ-Դաղ լեռան մօտ գտել են նաւթային հորեր, որոնց միջից արտավիժվում է սև և սպիտակ նաւթ: Այս օրերս հանքային ինժեներն այցելեց այդ տեղը և սիւներ դըրեց հորերի մօտ: Ինչպէս յայտնի է սպիտակ նաւթը գործ են ածում այստեղ որպէս դեղ ոսկրացաւի դէմ, իսկ թուրքերը գործ են ածում այդ նաւթը խօլերայի ժամանակ, ընդունելով 10-ից մինչև 20 կաթիլ:»

—

Մեզ գրում են ՂՈՒԲԱՅԻՑ հետեւեալը. «Այստեղի ժամանակաւոր փայտաշէն հիւանդանոցը դեռ չեն վերցրել: Հիւանդանոցը շինված է ծառապատ մի տեղում, որը շատ յարմար է իր դիրքի և օդի կողմից: Սանիտարական մասնաժողովը դեռ շարունակում է իր գործունէութիւնը, կազմելով արձանագրութիւններ՝ տները և բակերը անմաքուր պահելու մասին:»

—

ԴԵՐԲԷՆՏԻՑ պ. Գէորգ Մելիք-Շահնազարեան դէ-Շախուր ուղարկել է մեզ 10 րուբլի, յօգուտ Րաֆայէլ Պատկանեանի ընտանիքի: Նախկին 1250 ր. 23 կ. գումարի հետ ունենք 1260 րուբլի 23 կոպէկ: Այս րոպէիս ստացանք Սղնախից, Վարդան Ենիկօլօպեանի ձեռքով, Րաֆայէլ Պատկանեանի ընտանիքի օգտին՝ 30 րուբլի 2 կոպէկ: Այդ դըրամը հանգանակված է եղել երիտասարդների կողմից Պատկանեանի յիշատակին Սղնախում կատարված հոգեհանգստի ժամանակ: Նախկին 1260 ր. 23 կ. գումարի հետ ունենք այժմ 1290 րուբլի 25 կոպէկ:

—

Մենք արդէն հաղորդել էինք մեր ընթերցողներին, որ մի հայ օրիորդ, Վարդուհի Յակոբեան, Շվէյցարիայի Բեռն քաղաքի համալսարանում հայցքննութիւն տալով՝ արժանացել էր փիլիսոփայութեան դօկտորի ուսումնական աստիճանի: Օրիորդի մասնագիտութիւնը մանկավարժութիւնն է: Այժմ ստանալով աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ, կարող ենք հաղորդել մեր ընթերցողներին, որ օրիորդը քննութիւն տուեց գլխաւորապէս

1) ժամանակակցութիւնից, 2) փիլիսոփայութիւնից և 3) հոգեբանութիւնից, իսկ որպէս երկրորդական առարկաներ 1) գրականութիւնից, 2) պատմութիւնից և 3) գիտութեան պատմութիւնից: [illegible]

Մեզ հաղորդում են, որ Ներսիսեան դպրոցի [illegible] սեպտեմբերի [illegible] համար [illegible]:

Ստացվեց Ալեքսանդրապոլում տպագրված մի գիրք. «Երգեր Ջավախքի [illegible]» [illegible]: Գինը 20 կոպէկ է:

Մոտ օրերս Թիֆլիսում լոյս կը տեսնեն [illegible] «Միքոզ և Սամուէլ» և «Գրական ընտանիք» գրքերը, [illegible]:

Մեզ հաղորդում են, որ սեպտեմբերի 17-ին, պ. Խ. Մալումեանի [illegible]:

Այս ձմեռ բացի վրաց ներկայացումներից Թիֆլիսը կունենայ և օպերետային ներկայացումներ, [illegible] պ. Ֆորկոտաեի:

Մեր հայոց դպրոցական կեանքից մեզ հաղորդում են [illegible] 400 րուբլի [illegible] 10-ին [illegible] 300 ր. [illegible] 15-ին [illegible] 400 րուբլի [illegible] 160 ր. [illegible] 240 րուբլին [illegible]:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԽՈԼԵՐԱՆ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅՈՒՄ

[illegible] ապա, ահա խոլերայի բռնած ճանապարհը: Մտնելով արևմտեան Եւրոպա, գլխաւորապէս հիւսիսային ծովեզերեայ քաղաքները, Համբուրգ քաղաքում նա համաճարակի կերպարանք ստացաւ, շնորհիւ նրան, որ քաղաքային վարչութիւնը 15 օրվայ ընթացքում ծածկում էր սախական խոլերայի գոյութիւնն իրանց քաղաքում և մի և նոյն ժամանակ ոչ մի նախազգուշական միջոցների չէր դիմում՝ այդ հիւանդութեան առաջը կտրելու համար: Երևի ամեն տեղ, լինի Համբուրգի թէ Բագուի մէջ, արծաթի ետևից ընկած մարդկանց սիրտը քարացած և ուղեղը մամռապատած են լինում, թէ չէ ինչու մարդիկ 15 օր խոլերան պիտի ծածկեն միայն այն նպատակով, որ քաղաքի առևտուր [illegible] Համբուրգը [illegible] ծովեզերեայ վաճառա-

ռականական ու արդիւնաբերական քաղաք, ունի բազմաթիւ թաղեր և արուարձաններ, ուր առողջապահութիւնն այնքան էլ խստութեամբ չէ պահպանվում, և ուր բնակիչները, բաղկացած լինելով ծովեզերեայ բանւորներից, ապրում են այնպիսի թշուառութեան և կեղտոտութեան մէջ, որոնց նմանը չը կան ոչ Լօնդօնում և ոչ Մարսէյլում: Հէնց այդ կեղտոտ արուարձաններումն է խոլերան շատ զոհեր տանում: Խոլերայի տարածման շատ նպաստում է և այդ քաղաքի ջրի վատ յատկութիւնը: Մինչև սեպտեմբերի 6 (ն. տ.) այդ քաղաքում հիւանդացել են 6124 հոգի, որոնցից մեռել են 2676 մարդ: Համաճարակի սկզբում մեռնում էին միայն հասարակ դասակարգից, բայց յետոյ խոլերան մտնում է և ունևորների մէջ, որոնցից մեռնում են երկու յայտնի բժիշկ և «Համբուրգեան նորութիւնների» խմբագրապետը:

Խոլերայի առաջն առնելու համար, քաղաքային վարչութիւնը հրամայում է վարակված թաղերի և բուն քաղաքի յարաբերութիւնները կտրել: Էլբա գետի վրա գտնվող բոլոր բաղնիքները փակվում են. նմանապէս փակվում են և ուսումնարանները. արգելվում են որ և է ժողով և բազար կազմելը: Ոստիկանութիւնը փակում է բազմաթիւ մսավաճառանոցներ, հացատներ, մրգավաճառանոցներ, որոնց տէրերն իրանց մօտ խոլերայով հիւանդացած մարդ են ունենում:

Ահա ինչ է գրում մի բժիշկ իր ծնողներին.

«Այստեղ (Համբուրգում) մենք այնքան գործ ունենք, որ հերթապահ բժիշկները յաճախ ստիպված են 48 ժամ միշտ ոտի վրա կանգնած մնալ: Մեզանից շատերն ութ օրից ի վեր իրանց շորերը չեն հանել: Թէ ինչ զարհուրելի բաներ են տեսնվում հիւանդանոցների առջև, չէ կարող երազել ոչ մի ֆանտաստիկական երևակայութիւն ունեցող մարդ: Իրար ետևից կառքեր են գալիս, որոնց մէջ թափված են միասին հիւանդներ և մեռածներ: Հիւանդներից շատերը գալուն պէս սկըսում են կծկվել և մեռնել: Օրէնքով տաս հիւանդի համար նշանակված է մի բժիշկ, բայց մեզանից ամեն մէկը դարմանում է 50 կամ 60 մարդ: Խոլերան թանձրացնում է արիւնը և չորացնում մարմինը. հիւանդին տաքութիւն տալու և շնչառութիւնը վերականգնեցնելու համար, ընդունված է աղալի ջուր ներս սրսկել, որ զարմանալի հետևանքներ է տալիս, հիւանդն իսկոյն իրան լաւ է զգում: Այդ ժամանակ պիտի տեսնել, ինչպէս նրա աչքերը երախտագիտութեամբ փայլում են: Բայց դժբախտաբար շատ դէպքերում, արդէն ուշ է լինում, և մինչև անգամ երակի մէջ ներս սրսկելով մի չիշ աղալի ջուր հիւանդը թեթևութիւն չէ զգում: Որովհետև բոլոր հիւանդներին, ինչ դասակարգից էլ որ լինեն, հրամայված է բերել հիւանդանոց, ամեն առաւօտ դռների առջև սրտաճմլիկ տեսարաններ են պատահում: Ծնողները գալիս են իրանց հիւանդների մասին տեղեկութիւններ իմանալու, և համարեա միշտ այդ տեղեկութիւնները վատ են լինում: Եւ իրանց աչքերով էլ են տեսնում. կառքերի մէջ դրված սև դագաղները ցոյց են տալիս, որ երեկվայ հիւանդներն այլ ևս այս աշխարհի մարդիկ չեն»:

Համբուրգի խոլերայի մասին երկար կանգնեցինք նրա համար, որ ինչպէս վերև ասեցինք, Եւրոպայի միայն այդ քաղաքումն է մինչև այժմ նա համաճարակի կերպարանք ստացել. ուրիշ քաղաքներում նա մեծ կոտորածներ չէ անում:

Համբուրգից խոլերան անցաւ Բէլգիա: Անվէրում (Անտվէրպէն) հիւանդանում են 83 հոգի, որոնցից մեռնում են 26-ը:

Խոլերան Ֆրանսիայում զոհեր է տանում Պարիզ, Հաւր, Րուան քաղաքների մէջ: Բայց այս երկրի խոլերայի մասին ֆրանսիական բժիշկները զանազան կարծիքներ են յայտնում: Մի քանիսները պնդում են, թէ Պարիզի խոլերան տեղային է և ոչ հնդկական. Դիւժարդէն—Բոմէց ասում է հետևեալը.

«Այժմ Եւրոպայում կան էպիդէմիական երկու հոսանք. մէկը՝ որ սկիզբ է առել Նանտէրի բանտում, մայիսի 29-ին. միւսը՝ որ ահա երկու ամսից աւելի է, երևացել է Բագուի մէջ: Առաջինը դանդաղութեամբ և առանց մեծ վնասներ պատճառելու բարձրանալով Սէն գետի ափերով, հասնում է Հաւր և Րուան: Երկրորդ հոսանքը դուրս գալով Բագուից, հասել է Համբուրգ և Անվէր: Այս երկու հոսանքի մէջ ոչ մի կապ չկայ»:

Իսկ ուրիշ բժիշկներ, որոնց հետ և յայտնի բըժշկապետ Պետեն, ապացուցանում են, որ Պարիզի խոլերան հնդկական է: Ինչ տեսակ էլ որ լինի, խոլերան Պարիզի մէջ մեծ կոտորածներ չէ անում՝ համեմատած ժողովրդի քանակութեան հետ. սկզբում օրեկան միջին թւով մեռնում էին մօտ 11 մարդ, իսկ այժմ 50:

Խոլերան մտել է նմանապէս և Անգլիա. բայց այստեղ էլ նա թեթև կերպարանք ունի: Առհասարակ հնդախտը այժմ Եւրոպային մեծ չարիքներ չէ պատճառում: Ուրիշ բան էր առաջվայ ժամանակներում, երբ մարդիկ հազարներով էին մեռնում:

Ժընէվ. Ք. Օ.

ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՒՆԳԱՐԻԱՅՈՒՄ

Այս օրերս տօնեցին ամբողջ Ունգարիայում՝ յայտնի ունգարացի յեղափոխական, ծերունի Կօշուտի ծննդեան 90-ամեակը: Ամեն տեղ կայանում էին ժողովներ, լինում էին հանդիսաւոր հրավառութիւններ, արտասանվում էին ատենաբանութիւններ: Պեշտում՝ տօնախմբութեանը մասնակցեցին ձախակողմեան պարլամենտական կուսակցութեան բոլոր անդամները և ժողովրդիահագին բազմութիւն: Այդ տօնախմբութեան ժամանակ արտասանած ճառերում հռետորներն այն միտքը յայտնեցին, որ 1848 թւի գաղափարները, որոնց ներկայացուցիչն էր ծերունի Կօշուտ, մինչև այժմ դեռ ևս կենդանի են ժողովրդի սրտում: Կօշուտ վաստակեց անմահ անուն և այդ անունը անմոռանալի կը լինի Ունգարիայի առաջադիմութեանը նախանձախնդիր անձանց համար: Մեծ են ազգին նրա մատուցած ծառայութիւնները. նա էր ճորտերի ազատութեան համար մարտնչողը, նա էր Ունգարիայի պարլամենտական կազմակերպութեան ստեղծողը, նա էր մամուլի ազատութեան համար մոլեռանդ կռւողը, նա էր պաշտպան օրէնքի առջև բոլոր քաղաքացիների հաւասարութեան գաղափարի: Ժողովականները գլխաբաց երդվեցին միշտ հաւատարիմ մնալ մեծ ազգասէրի քարոզած և պաշտպանած մտքերին: Ունգարիայի շատ տեղերում ի պատիւ Կօշուտի եղած տօնախմբութիւններին մասնակցեցին և կառավարչական կուսակցութեան անդամները... Ապա ուղարկվեց Իտալիայի Տուրին քաղաքը, որտեղ ապրում է այժմ ծերունի ունգարացի ազգասէրը՝ մի պատգամաւորութիւն, Կօշուտին ազգի կողմից մի շնորհաւորական ուղերձ ներկայացնելու համար:

ՐՈՒԴՕԼՖ ՖՕՆ-ԵՐԻՆԳ

Այս օրերս վախճանվեց Գերմանիայում հռչակաւոր գերմանացի պրոֆէսոր-իրաւագէտ Րուդոլֆ ֆօն-Երինգ: Այն բոլոր անձանց, որոնք պարապում էին իրաւունքի ուսումնասիրութեամբ, շատ լաւ յայտնի է Երինգի անունը. նա յայտնի էր իր ինքնուրոյն մտքերով, յափշտակիչ ոճով և գրելու վերին աստիճանի մատչելի ձևով: Իր գրուածներով հանգուցեալն ունէր մեծ ներգործութիւն ոչ թէ միայն ուսումնական շրջանների, բայց և առհասարակ ընթերցող հասարակութեան վրա: Նա ոչ թէ միայն նշանաւոր կերպով առաջ մղեց գիտութիւնը, բայց և ժողովրդական դարձրեց իրաւունքի գաղափարը Եւրոպայի ինտելիգենտ հասարակութեան մեծամասնութեան մէջ: Երինգին ճանաչում են թէ Եւրոպայում, թէ Ամերիկայում և թէ Ռուսաստանում՝ ոչ թէ միայն մասնագէտ-իրաւաբանները, բայց և իւրաքանչիւր հարցասէր ինտելիգենտ ընթերցող: Ամենից յայտնի են հանգուցեալ իրաւագէտի հետևեալ գրուածները. «Հռօմէական իրաւունքի ոգին», «Նպատակը իրաւունքի մէջ», «Կռիւ իրաւունքի համար» և այլն:

ԹԻՒՐՔԱՑ ՍՈՒԼԹԱՆԸ

«Новости» լրագրում կարդում ենք հետևեալը:

Սեպտեմբերի 7/19-ից Կ. Պօլսից հետևեալն են գրում Լօնդօնի «Daily News» լրագրին. «Բ. Դրան ուշադրութիւնը դարձրած է Հայաստանի վիճակի վրա, և ես հիմք ունեմ կարծելու, որ ինքն սուլթանը շատ է մտածում այն բանի վրա, թէ ինչ միջոցներ պէտք է ձեռք առնել, որպէս զի կարելի լինի ստանալ ճշգրիտ տեղեկութիւններ Հայաստանում ապրող իր քրիստոնեայ և մահմեդական հպատակների մասին: Պատրիարքը դիմում է Բ. Դրան բազմաթիւ բողոքագիրներով՝ քիւրդերի կամայականութիւնների դէմ, [illegible] այն պատճառով, որ հրամայված է երկու անգամ աւելի մեթեքներ տալ Կ. Պօլսի հայոց Հիւանդանոցին»:

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 16 սեպտեմբերի: «Новое Время» լրագիրը հաղորդում է, որ պետական կալուածների մինիստրութեան մի առանձին յանձնաժողով մշակել է մի նախագիծ՝ հիմնելու Ռուսաստանում դէթ հինգ հատ գիւղատնտեսական դպրոցներ:—«С. Пет. Вѣд.» լրագիրը հաղորդում է, որ նաւթարդիւնաբերողների հերթական նիստը կը կայանայ հոկտեմբերին:

ՄՕՍԿՎԱ, 16 սեպտեմբերի: Նորերս վախճանված Ս. Մ. Տրետիակօվ նուիրեց Մօսկվա քաղաքին գեղարուեստական ժողովածու, որն արժէ 500,000 րուբլի. նրա ու նրա կենդանի եղբօր արած նուիրատւութիւնները Մօսկվա քաղաքի զանազան հիմնարկութիւններին հասնում են 2 միլիօն րուբլու:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 17 սեպտեմբերի: «Московскія Вѣдомости» լրագրին յայտնված է երկրորդ նախազգուշութիւն այն յօդուածի համար, որը նա գրել է առաջնորդական հրահանգի առիթով:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ.

Սեպտեմբերի 15-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ . .	99 ր.	5 կ.
Բերլինի վրա 100 մարկ — . .	48 ր.	55 »
Պարիզի վրա 100 ֆրանկ — . .	39 »	25 »
Ոսկի — — արժէ . .	7 »	92 »
Մաքսային կուպօններ — . .	158 »	50 »
Արծաթ — — — . .	1 »	10 »
Բօրսային դիսկօնտեր — . .	4 »	$5^1/_2$%
Պետ. բանկի 5% տոմս 1 շրջանի . .	103 »	25 »
— — — — 2-րդ — . .	103 »	— »
— — — — 3-րդ —	— »	— »
— — — — 4-րդ —	— »	— »
— — — — 5-րդ —	— »	— »
— — — — 6-րդ —	103 »	12 »
6% ոսկեայ ռէնտա	160 »	50 »
4% ոսկեայ փոխառութիւն. . .	— »	— »
Արևելեան 5% փոխառ. 1-ին շրջ.	— »	— »
— — — 2-րդ —	103 »	— »
— — — 3-րդ —	105 »	— »
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	236 »	— »
— — երկրորդ —	217 »	— »
Պետական երկաթուղային ռէնտա.	103 »	75 »
$5^1/_2$ ռէնտա	— »	— »
4% ներքին փոխառութեան . .	— »	— »
5% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	101 »	50 »
Ազն. կալ. Պետ. բանկի խաղարկութ.		
Գրաւ. թղթ. — — .	191 »	50 »
$5^1/_2$% վկայակ. գիւղ. հող. բանկի.	105 »	37 »
$4^1/_2$% գրաւական թղթեր կալուած.		
փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մետալ. .	153 »	75 »
— — — թղթադ. .	101 »	75 »
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ.		
ընկերութեան օբլիգացիաները. .	101 »	87 »
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.	101 »	50 »
Օդէսայի — — .	100 »	87 »
Թիֆլիսի — — .	98 »	12 »
Գրաւ. թղթ. Թիֆլիսի կալ. բանկի.	99 »	87 »
— — Քութայիսի — .	99 »	87 »

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը՝ առանց գործերի:

ՏԵՂԵԿԱՑՈՅՑ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Ճանապարհորդական գնացքներ Թիֆլիսի և Բաթումի մէջ.

№ 1

БАТУМИՑ մեկնում է . . . . 9 ժ. 45 ր. առաւ.
ԹԻՖԼԻՍ հասնում է . . . . . 9 » 52 » երեկ.

№ 2

ԹԻՖԼԻՍԻՑ մեկնում է . . . . 9 ժ. 30 ր. առաւ.
ԲԱԹՈՒՄ հասնում է . . . . 9 » 45 » երեկ.

Պօստային գնացքներ Բաթումի և Բագուի մէջ.

№ 3

ԲԱԹՈՒՄԻՑ մեկնում է . . . . 11 ժ. 25 ր. երեկ.
ԹԻՖԼԻՍ հասնում է . . . . . 12 » 25 » գիշեր.
ԹԻՖԼԻՍԻՑ մեկնում է . . . . 1 » 20 » գիշեր.
ԲԱԳՈՒ հասնում է . . . . . 7 » 30 » առա.

№ 4

ԲԱԳՈՒԻՑ մեկնում է . . . . 9 » — ր. առաւ.
ԹԻՖԼԻՍ հասնում է . . . . 7 » 30 » առաւ.

ՌՈՒՍԱՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՇՈԳԵՆԱՒԵՐ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ժամին երեկոյեան Բաթումից ուղղակի ռէյս Սուխումի և Նօվօրօսիյսկի վրայով դէպի Օդէսա.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 4 ժամին երեկոյեան, ուղղակի ռէյս Նօվօրօսիյսկի վրայով դէպի Օդէսա.

ԿԻՐԱԿԻ, 2 ժ. ցերեկվայ շրջական ռէյս բոլոր նաւահանգիստներով՝ դէպի Օդէսա.

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, 7 ժամին երեկոյեան, Բաթումից դէպի Կ. Պօլիս.

Խմբագիր-Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

Հայ ՆԿԱՐԻՉ Եռովբ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

Կօչօր ամարանոցից Թիֆլիս վերադարձած լինելով, բնակվում է Պուշկինսկայա փողոցում, ռուսաց Սեմինարիայի և Սկուէրի դիմաց, „Аѳины" հիւրանոցում, № 10.

Նկարչին տեսնելու փափագողները կարող են գտնել նրան իր բնակարանում ամեն օր, երեկոյեան 5 ժամից մինչև 7 ժամ. № 107 1—5

ՈՒՍՈՒՑԻՉ և ՍԻՍՈՒՐՋՈՒՀԻ (այր և կին), որոնցից առաջինը Գ. կարգի և ցենզ ձեռք բերած, իսկ երկրորդը Ը. կարգի, Հայոց դպրոցներում տեղ են որոնում: Համաձայն են գնալ գաւառ: Հասցէն. Тифлисъ, Авлабаръ, Константиновская ул., Теръ-Гевондянцу. № 107 1—3

ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է ՄԻ ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻ

Որ աւարտած լինի օրիորդական գիմնազիայում: Պայմանների մասին կարելի է հարցնել „Մշակի" խմբագրատան:
№ 107 1—4

Ցանկանում եմ դասեր ունենալ մասնաւոր տներում, ընդունում եմ կրկնութիւն անել աշակերտների հետ և պատրաստել դպրոցների համար, գլխաւորապէս մաթեմատիկայից և բնական գիտութիւններից: Հասցէն թողել „Մշակի" խմբագրատան:
№ 107 1—5

ՄՕՍԿՎԱՅԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Մ. Ի. ՄԱՆԴԻԼ

ԹԻՖԼԻՍԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ

Գօլովինսկի պրօսպեկտի վրա, տուն Միրիմանեանի

Պատիւ ունի յայտնելու Թիֆլիսի մեծարգոյ հասարակութեանը, որ անցեալ տարիների օրինակով նշանակված է ներկայ սեպտեմբեր ամսի 18-ից, կարճ ժամանակով ԷԺԱՆԱԳԻՆ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ վերջնական գներով, սեզօնից մնացած բոլոր տղամարդկանց, կանանց և երեխաների պատրաստի հագուստներ: Զիջումը կը լինի ֆաբրիկայի գներից շատ պակաս: Գները նշանակված կը լինեն „եարլիկների" վրա կապոյտ մատիտով № 50.

ՀԱՒԱՏԱՐՄԱՏԱՐ ՄՕՍԿՎԱՅԻ ՎԱՃԱՌԱՏԱՆ Ս. Ր. ԴՕՎԼԱԹԵԱՆ
№ 107 1—5

Հնարել եմ մի տեսակ նոր ՀԱՄՐԻՉ, որով կատարվում են թւաբանական 4 գործողութիւնները, կոտորակներով, նմանապէս վաճառականութեան վերաբերեալ բոլոր հաշիւները՝ թէ անգլիական փողերով, թէ եւրօպական բոլոր միւս տէրութիւնների փողերով և թէ վերջապէս պարսից և թիւրքաց փողերով, կշիռներով և չափերով: Նոյն համրիչով կարելի է շատ հեշտութեամբ կատարել բոլոր բանկային հաշիւները, տոկոսներով և լուծել ամեն տեսակ թէ առևտրական, թէ մաթեմատիկական խնդիրներ:

Համրիչիս վրա կատարվող այդ ամեն տեսակ բաղադրեալ գործողութիւնները 10—20 անգամ աւելի շուտ են կատարվում, քան թէ մատիտով, մաթեմատիկական ճիշդ հաշիւների միջոցով: Նորահնար համրիչի չափը, ծանրութիւնը և արժէքը համեմատ է Ռուսաստանում գործադրվող սովորական համրիչներին: Սակայն ինքս միջոց չունենալով ձեռք բերել որ և է կառավարութիւնից արտօնութիւն (պրիվիլեգիա), յայտնում եմ որ ովքեր կօգնեն ինձ գործն առաջացնելու՝ այդպիսիներին ես մասնակից կանեմ ստացվելի օգտին:

Հասցէս. Թիֆլիս (Հաւլաբար), Հաւլաբարսկայա փողոց, տուն № 25, Նիկողայոս Նիկողոսեան (Тифлисъ, Авлабаръ, Авлабарская ул. д. № 25, Николаю Никогосянцу).
№ 101 5—10

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ա. ՍՈՒՋԱՆԱՃԵԱՆԻ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄԱԳԱԶԻՆՈՒՄ

(Կայսերական ռուսաց Երաժշտական ընկերութեան ԹԻՖԼԻՍԻ բաժնի գործակալ)

Ստացված է ահագին ընտրութիւն րօյալների և պիանինօների, Շրէդէրի և Բատկէի գործարանից:

Վարձով են տրվում և ծախվում են երաշխաւորութեամբ գործարանի գներով: Մագազինում կան նաև ջութակներ, ֆլէյտաներ, լարեր և այլն:

Լիակատար ժողովածու նօտաների էժանագին հրատարակութիւնների: Պատուէրները պ. պ. օտարաքաղաքացիների՝ կատարվում են ճշտութեամբ, բարեխղճութեամբ և անյապաղ:
5—10

ԱՄԵՆԱԿԱՐԵՒՈՐ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ վաճառականական դասակարգին պատկանող իւրաքանչիւր անձի համար ՄԱՏՉԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ առևտրական հաշւարարութիւնը առանց ուսուցչի օգնութեան ուսումնասիրելու համար:

Ս. ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆԻ

ՁԵՌՆԱՐԿ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՇՒԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ

Տոկոսների լիակատար աղիւսակներով, 1-ից մինչև 10.000 ռուբ. համար. 1%-ից մինչև 12%.

Վաճառվում է եղբարց Ծովիանօվների բանկային գրասենեակում և հեղինակի մօտ. Тифлисъ, Нагорная ул., № 9. Օտարաքաղաքացիք դիմում են վերջին հասցէով С. П. Мануэльянцу.

Գինն է 1 րուբլի: Փօստի ծախս 21 կ. Գրավաճառներին զիջում կը լինի: 108—150
(9—№ 95)

Ախալքալաքի Հայոց եկեղեցական-ծխական երկսեռ դպրոցաց համար հարկաւոր է մի ՈՒՍՈՒՑԻՉ ռուսաց լեզուի և. կարգի, շաբաթական 26 դասով, որից 18-ը առաջնակարգ և մի ՎԱՐԺՈՒՀԻ Ը. կարգի, որը պէտք է աւանդէ և ձեռագործութիւն, շաբաթական 20 դասով: Դասագներն առաջին կոպարով: Պայմանների մասին դիմել հոգաբարձութեանս հեռագրով:

Հոգաբարձու՝ Խուրշիդ Մնացականեանց:
№ 106 2—3

ՊԱՆՍԻՕՆ ՏԷՐ-ՅԱԿՈՎԲԵԱՆԻ

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ

ԳԻՄՆԱԶԻԱԿԱՆ ԵՒ ՌԷԱԼԱԿԱՆ ՀԻՆԳ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐՈՎ

Ընդունում և պատրաստում է աշակերտներ գիմնազիայի, ռէալական ուսումնարանի, Լազարեան ճեմարանի մինչև հինգերորդ դասատուն. Նոյնպէս զէմլէմէրնի, տեխնիկական և այլ միջնակարգ ուսումնարանների համար:

Պանսիօնում աւանդվում են՝ կրօն, հայոց եկեղեցական պատմութիւն, մեկնութիւն պատարագի հայոց, հայոց լեզու (հայերի համար), ռուսերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, լատիներէն, յունարէն, վրացերէն, թուրքերէն լեզուներ, թուաբանութիւն, ալգեբրա, երկրաչափութիւն, ընդհանուր պատմութիւն, ռուսաց պատմութիւն, ընդհանուր աշխարհագրութիւն, Ռուսաստանի աշխարհագրութիւն, բնական պատմութիւն, նկարչութիւն, գրութիւն, խմբական երգեցողութիւն, երաժշտութիւն, պար, մարմնամարզութիւն:

Աշակերտներ ընդունվում են թօշակաւորներ, կիսաթօշակաւորներ և երթևեկներ:

Պանսիօնում դասախօսում են գիմնազիական և ռէալական ուսումնարանի ուսուցիչներ:

Հասցէն. Тифлисъ, Сололаки, Вельяминовская улица, домъ № 11.
(№ 148) 3—10 (Շ)

ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑ

ԿԱՆԱՆՑ ԵՒ ՀԱՍԱԿ ԱՌԱԾ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Մի քանի արհեստասէր կանանց և օրիորդաց խնդրանօք բացել եմ մի մասնաւոր արհեստանոց:

Արհեստանոցի մէջ աւանդելի առարկայք կը լինեն. ձևագիտութիւն, ձեռագործութիւն և ձեռագործական գծագրութիւն:

Աւանդելի ձևագիտական տեսակներ կը լինեն, 1) հայերէն կամ Գալէնտէրեանի չափական գրութեամբ ձևագիտութիւն, 2) Գլօգլինսկու մեթոդով (համեմատական չափով) ձևագիտութիւն, 3) Ֆրանսիական մեթոդով ձևագիտութիւն:

Աւանդելի ձեռագործական տեսակներ կը լինեն, 1) Քանեֆօյի կամ այլ կտորների վրա զանազան գործողութեամբ ասեղով կարել, նոյնպէս և բարձր վարդեր և այլ նկարներ կարել գարուսի թելով և կորել. 2) սուզանի գործ, կտորի վրա, կեռ ասեղով զանազան տեսակ նկարած ծաղիկներ բանել, 3) երկաթի թելերի վրա գարուսի կամ այլ թելերով վարդեր, տերևներ և բոյսերը գործել, 4) ֆիլէի ասեղով սփռոցներ և կրուժեվաններ գործել, 5) մաքրմէի գործ սփռոցներ և կրուժեվաններ գործել, 6) պարզ ասեղով սփռոցներ և կրուժեվաններ գործել և վրան դարձեալ զանազան ծաղիկներ և այլ նկարներ բանել, 7) կեռ ասեղով սփռոցներ և կրուժեվաններ, 8) փարքեթով գործած կրուժեվաններ, 9) քափանակի գործ կրուժեվաններ, 10) չուլղի գործ կրուժեվաններ, 11) մատնոլոր կրուժեվաններ գործել, 12) տնավաթօյ կարել, 13) թելքաշած կտորի վրա ասեղով բանել:

Աւանդելի ձեռագործական գծագրութիւնք կը լինեն՝ ֆիլէի ասեղով, պարզ ասեղով, կեռ ասեղով բանած կրուժեվանների, նոյնպէս և տնավաթօյ գործելու համար գծագրութիւն:

Այս ամենից յետոյ ով որ ցանկանում է կարող կը լինի սովորել մանեկէն (բալվան) չինել, հնութեան ձեռագործից մի քանիս և երկու տեսակ քրդական խալի գործել:

Օժիտ պատրաստող օրիորդներ կարող են օժիտի վերաբերեալ ձեռագործներ գործել: Օժիտի համար ձեռագործներ կը լինեն պատի խալի, մահճակալի, սեղանի, կամօդի, չկաֆի, հայելիի, երկար և քառակուսի բարձերի և այլ առարկաների երեսներ և սփռոցներ գործել և ս պ ի տ ա կ ե ղ է ն ի վերաբերեալ ձեռագործեր և այլն:

Այս բոլորը սովորելու միջոցն է առ այժմ շաբաթական 2 օր, օրը 3—4 ժամ:

Արհեստներ աւանդելը սկսվում է հոկտեմբերին, իսկ ընդունելութիւններ լինում են սեպտեմբերի 21-ից, երկուշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ օրեր, երեկոյեան ժամ 4-ից մինչև 8 ժամ:

Ընդունելութիւններ լինում են բնակարանումս Թիֆլիսում, Օրբէլեան փողոցում, փոքրիկ նեղ ճանապարհով չեղքացած, Յովհան. Սարգիսովի տանը, № 26.

տ. Սրբուհի փափազեանց
№ 104 3—10

ԴԵՂԱԳՈՐԾ Ա. Ս. ԱՐԻՍՏԱԿԵԱՆԻ ՊԱՀԵՍՏ ԵՒ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ դեղերի, մորթին գեղեցկացնող և հոտաւէտ, նոյնպէս և առողջապահական նիւթերի և տնտեսական գործիքների, բացված է Կուկիայում, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ, բժշկապետ Նաւասարդեանի առաջին մասն: Հիւանդանոցի տակ:
(№ 67) 26—100 (Ե. Շ.)

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Վ. ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Քաղաքից հեռանալու պատճառով՝ հիւանդներ չէ կարող ընդունել մինչև հոկտեմբերի 1-ը:
106 2—4

ՈՒՍՈՒՑԻՉ ԵՒ ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻ

Այր և կին պաշտօն են որոնում եկեղեցական ծխական դպրոցներում. այրը Գէորգեան ճեմարանից, իսկ կինը ձեռագործի դպրոցը աւարտած. պայմանների մասին դիմել Тифлисъ, Армянскій базаръ, домъ Манташева, Карапету Клбукянцъ.
№ 103 4—4

ՋՈՒԻ ՍԱՊՈՆ

ЯИЧНОЕ НУМЕРНОЕ МЫЛО.

ГЛИЦЕРИНОВОЕ ЯИЧНОЕ МЫЛО

ВѢСОВОЕ ЯИЧНОЕ МЫЛО.

Ա. ՍԻՈՒ ԵՒ ԸՆԿ

5—52 (շ) № 86

ՄԻ ՎԱՐԺՈՒՀԻ ցանկանում է Թիֆլիսում, ընտանիքներում ՀԱՅԵՐԷՆ լեզուի դասեր ունենալ: Հասցէն կարելի է իմանալ „Մշակի" խմբագրատանը: № 104 3—5

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 18 Сентября 1892 г. Типографія Канцел. Главнонач. Гражданск. частью на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская ул., д. каз.